

ЕКОНОМІКА

УДК 631.115.7

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ РЕФОРМУВАННЯ ВЛАСНОСТІ І ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АПК ХЕРСОНЩИНИ

В.І.БЛАГОДАТНИЙ – д.е.н., професор, академік
УЕАН,

Г.С.КВАСНІКОВА – аспірант, Херсонський ДСГІ

Внаслідок тяжкого фінансового стану сільськогосподарські товаровиробники області не можуть обновляти технічний парк, придбати необхідну кількість паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, засобів захисту для боротьби з хворобами та шкідниками, не мають грошових коштів для розрахунку за електроенергію, а також на оплату праці.

Все це негативно позначилося на недоборі валового виробництва зерна в 1991-1996 роках, привело до скорочення посівних площ та зниженню врожайності зернових.

Херсонській області для нормальної життєдіяльності АПК необхідно виробляти 2,7-2,9 млн.тон зерна, в тому числі озимої пшениці не менше 2 млн.тон. Херсонщина має необхідний біокліматичний потенціал і значні площі зрошуваних земель для стабілізації та подальшого збільшення виробництва сильних, цінних та твердих сортів пшениці, що повністю відповідає умовам міжнародного ринку.

Аналіз процесу економічного реформування в області показує, що в порівнянні з більшістю інших областей України, Херсонщина значно відстала, особливо на селі. Консервативне ставлення керівництва області, районів і окремих керівників сільськогосподарських підприємств до реформування власності на майно і землю, низький рівень їх професіоналізму з питань створення нових форм господарювання привело до того, що тільки з 1995 року колгоспи, а потім деякі радгоспи почали перетворюватися в колективні сільськогосподарські підприємства. Але цей факт зміни назви господарства, прийняття нового статуту залишається в більшості господарств тільки на папері.

Дослідження співробітників Херсонського СГІ проведені на протязі листопада 1993 по березень 1996 років в Каховському, Цюрупинському і Голопристанському районах, на основі анкет і розробок Всесвітнього банку реконструкції та Інституту аграрної економіки УААН з питань реорганізації сільського господарства в процесі переходу до ринкової економіки, в основному підтвердили це негативне положення реформування області.

Так, на 1 січня 1997 року із 362 колективних господарств області, що виробляють зерно, тільки 87% провели майнове паювання, в 78% господарств земля передана в колективну власність і тільки в 34% господарств земля розпайована між членами сільськогосподарських підприємств.

Але сам процес паювання майна і землі в умовах фінансово-економічної кризи не дає потрібного ефекту.

В Україні з початку 1992 року було зруйновано систему державного управління процесом формування цін і введено вільне ціноутворення, що організаційно для уряду було найлегшою справою (постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 1991 р. № 376 "Про систему цін у народному господарстві і на споживчому ринку України").

При такому економічному середовищі "вільна рука" ринку вимушено проявила свої переважно руйнівні, а не творчі сили, які теж властиві їй. Небаченими темпами почали розвиватися тіньова економіка та інфляційні процеси.

За цих умов сільське господарство, як найбільш демонополізована галузь, опинилась між молотом та ковадлом двох надмонополістів - першою та третьою сфер АПК. Перша включає виробництво споживаних у сільському господарстві засобів виробництва (техніки, хімікатів, пального і т.п.), третя - це підприємства переробних галузей, які закупляють сільськогосподарську сировину.

Так, з введенням вільних цін у всьому народному господарстві України ціни на товари, що споживаються сільським господарством, зросли в 1990 р. порівняно з 1996 р. у 227 тис. разів, тоді як ціни на сільськогосподарську продукцію - в 35,5 тис. раза.

Слід зазначити, що біологічно-технологічна специфіка зернового виробництва проявляється в тому, що воно значно меншою мірою, ніж, наприклад, тваринницькі галузі, реагує на явище диспаритеру. Це

зумовлено тим, що товаровиробник має певну можливість зберігати зерно у себе і реалізувати його за більш сприятливих умов, досягаючи вищої ціни. Але й тут відбуваються деструктивні зміни. Нерівнозначне зростання цін на споживане виробниками зерно, матеріально-технічні ресурси і рівня оплати праці продовжує небажані перекоси в собівартості зерна. Так, частка прямої оплати праці скоротилася порівняно з 1991 р. в 2,5 раза, тоді як частка витрат на придбання техніки, пального, мінеральних добрив, засобів захисту рослин через непомірне подорожчання їх зросла в 1,8 раза, хоча в натуральному виразі цих ресурсів споживається значно менше. Господарства скоротили придбання тракторів у чотири рази, зернозбиральних комбайнів та вантажних автомобілів - більш як у десять, внесення мінеральних добрив - майже у шість разів. Безперечно, що за таких умов не можна очікувати стабілізації зерновиробництва, зниження собівартості та підвищення якості продукції як найважливіших передумов конкурентоздатності зерна на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Верховна Рада, Президент, уряд України неодноразово на словах і своїх постановах та наказах доброзичливо відносились і приймали "Концепцію ціноутворення на продукцію АПК", розроблену співробітниками Інституту аграрної економіки УААН, в якій пропонується механізм формування цін на сільськогосподарську продукцію, включаючи зерно, із застосуванням концепції ціни виробництва, що дає змогу позбутися диспаритету і забезпечувати отримання в сільськогосподарському виробництві та в споріднених галузях АПК приблизно однакового прибутку на авансований капітал.

Механізм впровадження її в життя має включити сукупність заходів, зокрема, спрямованих на забезпечення паритетності товарообміну всередині АПК та нормальне кредитно-фінансове обслуговування товаровиробників сільськогосподарської продукції з урахуванням сезонності виробництва.

Враховуючи все вище сказане, та катастрофічне погіршуючий фінансовий і матеріальний стан сільськогосподарських товаровиробників Херсонщини, науковцями Херсонського СГІ та Інституту зрошувального землеробства УААН запропоновано одне із радикальних, довгострокових і надійних засобів. Стратегічна направленість цього організаційно-економічного заходу заключається в тому, що АПК об-

ласті необхідно якомога швидше інтегруватися в європейський і міжнародний економічний союзи.

Для вирішення цих питань нами розроблено і впроваджується в життя бізнес-план під назвою "Зерно Херсонщини - 97".

Ті обсяги зерна, які в даний час виробляються державами колишнього Радянського Союзу, далеко не задовольняють попит. Нарощування обсягів виробництва зерна йде повільними темпами. Тому, отримавши кредити від інвесторів, область має можливість завоювати значний сектор зернового ринку і особливо по продажу високоякісного зерна.

Ринок збуту зерна є:

По-перше, постійним покупцем продовольчого зерна була і залишається держава. Це надійний покупець.

По-друге, не менш надійними партнерами по купівлі фуражного зерна будуть спеціалізовані господарства по виробництву м'яса свинини, яловичини, птиці, які враховуючи значні транспортні витрати, ніколи не підуть на закупку зерна в інших областях України.

По-третє, в Херсоні є морський порт-елеватор, з якого можна відвантажувати великими партіями зерно з незначними транспортними затратами в країні середземно-чорноморського басейну. Попит країн цього басейну на продовольче та фуражне зерно існує сьогодні і залишиться в майбутньому.

В четверте, завжди такі країни колишнього Радянського Союзу, як Грузія, Вірменія, Білорусія, прибалтійські країни та інші, мали потребу в українському зерні. І зараз є попит цих країн на зерно.

Про те, що ринок збуту зерна буде, свідчить такий факт. В 1990 році виробництво зерна в Україні на душу населення становило 980 кілограмів, в 1996 році - 660, відповідно по Херсонській області - 2780 та 1400 кілограмів.

Основними конкурентами по продажу зерна на Українських аграрних біржах, в країнах колишнього Радянського Союзу (Вірменії, Грузії, Білорусії та іншим) будуть господарства Миколаївської, Одеської та Запорізької областей. Але враховуючи такі обставини, як виробництво зерна на зрошенні, дозволить Херсонщині і при несприятливих погодних умовах гарантовано мати зерно.

Крім того на Херсонщині є всі умови для виробництва високоякісного зерна з меншими затратами на один центнер, а це значить,

що ціна за 1 тону зерна може бути на 1-2 відсотки нижча, ніж у конкурентів.

Щорічний обсяг закупівлі по державному і регіональному контракту буде становити порядку 400 тисяч тонн, або 20 відсотків від загальних обсягів товарного зерна.

Передбачається заключення договорів на поставку продовольчого та фуражного зерна по міждержавним угодам з областями країн СНГ (Білорусія, Вірменія, Грузія) щорічний обсяг буде складати 100-150 тисяч тонн або 6-7 відсотків від загальних обсягів товарного зерна.

Особлива увага буде приділятися інвесторам, які будуть виділяти аванси під майбутній урожай по ф'ючерсним і форвардним контрактам. Продаж зерна їм буде проводитись з деякою скидкою, враховуючи великий попит фірм країн середземно-чорноморського басейну в минулі роки на фуражне зерно, передбачається налагодити з ними контакти і щорічно продавати їм порядку 200-250 тисяч тонн, що становить 10-12 відсотків від загальних обсягів.

Одним із надійних покупців фуражного зерна стануть спеціалізовані господарства по виробництву м'яса свинини, яловичини та птиці. Їх попит на фуражне зерно буде постійно зростати, їх закупки будуть становити майже 120 тисяч тонн, або 6 відсотків від загальних обсягів.

Значну кількість зерна передбачається продавати на аграрних біржах України. Зі створенням аграрної біржі в Херсоні - продаж зерна буде здійснюватися через неї. Щорічні обсяги будуть становити 1000 тисяч тонн.

Щорічно будуть направлятися 10-15 відсотків виробничих затрат на проведення маркетингових заходів, в тому числі на рекламу зерна і особливо продовольчого, елітного та сортового насіння, участь в міжнародних ярмарках.

Попит наших покупців ми завжди будемо бачити в: - високій якості зерна (тверді, м'які, сильні та цінні); - деякій знижці ціни в порівнянні з конкурентами; - гарантованій поставці.

Вивчення ринків збуту, конкурентів і складення маркетингової стратегії підтверджують розрахунки по ефективному використанню нашого продукту зерна на внутрішньому та зовнішньому ринках і дає

подальші гарантії розширення їх, за умови збільшення частки зерна сильних, цінних і твердих сортів пшениці.

В основу стабільної організації виробництва зернових Херсонської області (біля 3,0 млн.т. щорічно) покладена технологія рекомендована та відпрацьована вченими, практиками, відомими професіоналами, спеціалістами-аграрниками півдня України.

Розрахунки показують, що вже в 1997 році під запланований обсяг виробництва та реалізації зернової продукції необхідно поточних матеріальних і грошових витрат на суму 442,64 млн.грн. (або 237,98 млн.дол. США).

Для поновлення машинно-тракторного парку, враховуючи його спрацьованість, потрібно закупити технічних засобів та обладнання на суму 1164,36 млн.грн. або 626 млн.дол. США, а без врахування спрацьованості в 1997 році необхідно вишукати кошти на суму 533,8 млн.грн. або 287 млн.доларів США.

Інвестиції в сумі 100 млн.грн. бажано одержати в 1997 році за рахунок державних коштів, а решту - 433,8 млн.грн. (233,2 млн. доларів США) - за рахунок надання довгострокових кредитів іншими інвесторами. Цю суму в повному обсязі можливо повернути інвестору в 2000 році з виплатою щорічної ставки за кредит 5-8 відсотків (згідно договору).

Започаткований інтеграційний процес між зарубіжними інвесторами і нашим регіоном пропонуємо здійснити через таке ринкове формування як концерн "Зерно Херсонщини".

Це об'єднання підприємств базується на основі інтеграції функцій науково-технічної, інвестиційної, фінансової, природоохоронної, зовнішньо-економічної та іншої діяльності.

Концерн є юридичною особою. Вищим органом управління його є Рада директорів. В раді директорів кожний сільськогосподарський район, господарства якого займаються виробництвом товарного зерна, має свого представника, а також керівників підприємств обласних служб АПК, які ввійшли до його складу.

До складу об'єднання входять 220 господарств, які мають не менше 1500 гектарів зернових.

Окрім цього, для виходу з важкого економічного становища в АПК Херсонщини, особливо для швидкого технічного і технологічного поновлення основних робочих процесів вирощування і переробки